

รายงานผลงานเรื่องเต็มการทดลองที่สิ้นสุด

1. ชื่อชุดโครงการ วิจัยและพัฒนาการคุ้มครองพันธุ์พืช

2. โครงการวิจัย ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์เพื่อบันทึกลักษณะเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพันธุ์พืช

ตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

3. ชื่อการทดลอง (ภาษาไทย): ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์และจำแนกพืชวงศ์ Convolvulaceae

ชื่อการทดลอง (ภาษาอังกฤษ): Botanical Studies and Classification Plants Family

Convolvulaceae

4. คณะผู้ดำเนินงาน

หัวหน้าการทดลอง : ชื่อ นายพงษ์ศักดิ์ พลตรี ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

สังกัดกลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพืชไร่พันธุ์พืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช

กรมวิชาการเกษตร

ผู้ร่วมงาน : ชื่อ นายวินัย สมประสงค์ ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ

สังกัดกลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพืชไร่พันธุ์พืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช

กรมวิชาการเกษตร

ชื่อ นายบดินทร สอนสุภาพ ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

สังกัดกลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพืชไร่พันธุ์พืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช

กรมวิชาการเกษตร

5. บทคัดย่อ

การศึกษา พืชในวงศ์ Convolvulaceae ซึ่งมีการกระจายพันธุ์กรรมในประเทศ ทั้งเป็นพืชถิ่นเดิม และมีการนำเข้ามาขยายพันธุ์เพาะปลูก พืชวงศ์นี้ในปัจจุบันมีการนำมาใช้ ทั้งเพื่อเป็นอาหาร เป็นไม้ดอกไม้ประดับ เป็นสมุนไพร และบางชนิด พบเป็นวัชพืชในพื้นที่การเกษตร พืชในวงศ์ convolvulaceae ส่วนใหญ่เป็นพืชเถา อิงอาศัยเกาะเกี่ยว ยึดพันพืชข้างเคียงเพื่อชูต้นหาแสงแดด และอาจเจริญจนปกคลุมพื้นที่ ที่พืชทอดต้นเจริญเติบโตจนกลายเป็นวัชพืชร้ายแรง การศึกษาวิจัยกลุ่มพืชในวงศ์นี้ดำเนินการในพื้นที่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคตะวันตก ตามบริเวณพื้นที่นอกเขต อุทยานแห่งชาติ และนอกเขตอนุรักษ์ต่างๆ

ดำเนินการระหว่างเดือน ตุลาคม 2554 ถึง เดือนกันยายน 2557 เก็บข้อมูลทำตัวอย่างแห้งเพื่อศึกษาลักษณะทาง สัณฐานวิทยาวิเคราะห์จำแนกทางอนุกรมวิธาน ประมวลแหล่งนิเวศวิทยาการกระจายพันธุ์ และข้อมูลท้องถิ่นอื่นๆ ที่สามารถติดตามข้อมูลได้จากผู้รู้ในท้องถิ่น

ผลการดำเนินงาน สามารถจำแนกข้อมูลพืช ได้จำนวน 19 สกุล (genus) เป็นจำนวนพืช 58 ชนิด (species) พบมากที่สุดคือสกุล *Ipomoea* L. โดยพืชที่ศึกษา พบเป็นพืช พาราสิต 3 ชนิด คือ *Cuscuta campestris* Yunck, *Cuscuta chinensis* Lam., *Cuscuta reflexa* Roxb. พืชอาหาร 5 ชนิด พืชเป็นยา 5 ชนิด มีศักยภาพเป็นไม้ดอกไม้ประดับ 8 ชนิด เก็บเมล็ดมาเพาะกล้าขยายปลูกรักษา เพื่อประเมินศักยภาพ การเป็นไม้ดอกไม้ประดับจำนวน 2 ชนิด เก็บอนุรักษ์ไว้ในแปลงรวบรวมพันธุ์กรรม สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร สำหรับบริการสนับสนุนต่อยอดงานวิจัยประยุกต์ แก่นักวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง

6. คำนำ

พืชวงศ์ Convolvulaceae ทั่วโลก มี 57 สกุล 1,700 ชนิดพันธุ์ พืชที่มีการใช้ประโยชน์ที่สำคัญ จำนวน 15 ชนิด ได้แก่ ผักบุ้ง ผักบุ้งทะเล มันเทศ ใบละบาท ฯลฯ เป็นกลุ่มของพืชหลายชนิดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เป็นพืชอาหาร เป็นพืชสมุนไพร และวัชพืช แต่ยังไม่ปรากฏการรวบรวมวิจัยเพื่อศึกษาและให้ข้อมูลด้านความ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ของพืช มีเพียงรายงานไปตามชนิดพืช แยกกันเป็นข้อมูลแต่ละชนิด เพื่อใช้ประกอบการศึกษาตาม หัวข้อการวิจัย และยังมีข้อด้อยด้านการตรวจสอบความถูกต้อง โดยเฉพาะชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เบื้องต้นต่องานการเกษตรที่เกี่ยวข้องสืบเนื่อง แผนการดำเนินการวิจัยนี้เพื่อเป็น การตรวจสอบฐานะการคงอยู่เจริญ พันธุ์ของพืชในปัจจุบัน จำนวนชนิดพืชในวงศ์มันเทศ ที่มีผลกับการผลิตทางการเกษตรของประเทศ ตลอดจนการปก ปักพันธุ์กรรมของพืชที่ได้พัฒนาพันธุ์ในตัวพืชเอง จนสามารถเจริญเติบโตด้วยตัวพืชเองขยายปรับปรุงพันธุ์กรรม ใน พื้นที่รอบแปลงการเกษตร พื้นที่ชายป่านอกเขตอุทยานของประเทศไทย จัดเป็นแหล่งพันธุ์กรรมที่ดีที่ได้รับการ คัดเลือกโดยธรรมชาติให้สามารถดำรงสายพันธุ์กรรมที่ทนทานต่อสิ่งแวดล้อม การได้ศึกษาข้อมูลแหล่งกระจายพันธุ์ ของพืชแต่ละชนิด ตลอดจนการจำแนกทางพฤกษศาสตร์ของพืช เป็นข้อมูลเพื่อการปกป้องอนุรักษ์ความ หลากหลายของพืชวงศ์ Convolvulaceae ให้คงอยู่ในอย่างยั่งยืน รองรับการพัฒนาในอนาคต

7. วิธีดำเนินการ

ระเบียบวิธีวิจัยของการทดลอง

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม เช่น กรรไกรตัดกิ่งไม้ สมุดบันทึก กล้องบันทึกภาพ

2. อุปกรณ์และสารเคมีที่ใช้ในการเก็บตัวอย่างพรรณไม้
3. อุปกรณ์และสารเคมีที่ใช้จัดทำตัวอย่างอ้างอิงในพิพิธภัณฑ์พืช
4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาสัณฐานวิทยา เช่น กล้องจุลทรรศน์ อุปกรณ์ที่ใช้ในการวัดขนาดและบันทึกภาพแบบละเอียด
5. อุปกรณ์ตรวจวัดและโปรแกรมบันทึกข้อมูล จากการสำรวจจังหวัดต่างๆ หรือแหล่งรวบรวมพันธุ์ และที่กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพิพิธภัณฑ์พืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

วิธีการ

สิ่งที่ใช้ในการทดลอง

2.

พืชชนิด/พันธุ์ต่างๆ จากพื้นที่สำรวจ อุปกรณ์ในการเตรียมตัวอย่างพรรณไม้ คู่มือศึกษาจำแนกพืช

แบบและวิธีการทดลอง -

วิธีปฏิบัติการทดลอง การสำรวจ เก็บข้อมูล

การบันทึกข้อมูล การบันทึกลักษณะสัณฐานวิทยาของพืช

1. ตรวจเอกสารข้อมูลด้านอนุกรมวิธานพืชล้มลุก พร้อมการศึกษาสัณฐานวิทยาของพืช แต่ละชนิดในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ และใช้ข้อมูลแหล่งการกระจายพันธุ์ จากตัวอย่างเดิมของพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ ที่พบทั้งในประเทศและประเทศอื่นๆ

2. สำรวจในพื้นที่ 5 ภูมิภาคของประเทศไทย

3. เก็บรวบรวมตัวอย่างและถ่ายภาพลักษณะพืช แหล่งนิเวศวิทยา เพื่อใช้กำกับเป็นข้อมูลอ้างอิงของพืช เป้าหมายที่พบแต่ละชนิดจากพื้นที่สำรวจ ทำเป็นตัวอย่างแห้ง เพื่อเก็บเพิ่มไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร

4. ขั้นตอนการตรวจสอบทางอนุกรมวิธาน จากเอกสารและสิ่งอ้างอิงทางวิชาการ เพื่อระบุชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องของพืช

5. งานวิเคราะห์บันทึกข้อมูลทางพฤกษศาสตร์และพื้นที่การกระจายพันธุ์ ทำเอกสารรายงานผล

เวลา

เดือนตุลาคม 2554 ถึงเดือน กันยายน 2557

สถานที่ดำเนินการ

ใช้พื้นที่สำรวจ ตามบริเวณพื้นที่กระจายพันธุ์กรรมพืชวงศ์ Convolvulaceae นอกเขตอุทยานแห่งชาติ
ของจังหวัดภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคตะวันตก พิพิธภัณฑสถานพืช
กรุงเทพฯ กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพิพิธภัณฑสถานพืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

8.ผลการทดลองและวิจารณ์

จากการสำรวจพรรณไม้ในวงศ์ Convolvulaceae จาก 5 ภูมิภาคของประเทศไทย ภาคเหนือจังหวัด
เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ พะเยา พิษณุโลก สุโขทัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดเลย หนองคายอุดรธานี
นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี มหาสารคาม บุรีรัมย์ นครราชสีมา หนองบัวลำพู ชัยภูมิ ภาคตะวันออก จังหวัด
ตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี ปราจีนบุรี สระแก้ว ภาคกลาง ฉะเชิงเทรา สมุทรสาคร สมุทรสงคราม อุทัยธานี
สุพรรณบุรี ภาคตะวันตก ราชบุรี กาญจนบุรี ตาก รวม 32 จังหวัด ได้ข้อมูลพืชในวงศ์ Convolvulaceae มีลักษณะ
เป็นไม้เลื้อย ทั้งชนิดพืชล้มลุกอายุเจริญได้ฤดูเดียว หรือ 3. ๖. บางชนิดเป็นไม้พุ่มขนาดเล็กอายุหลายปี ต้นมี
ทั้งชนิดมีข้อปล้อง ภายในปล้องกลวง บางชนิดเป็นเถาวัลย์เหนียว มก้านแข็งเหนียว บางชนิดเถาวัลย์เปราะ บางชนิดเถาวัลย์
ขนาดเล็กอวบน้ำ บางชนิดมีขนสีเทา นุ่มคลุมหรือสีน้ำตาลทอง ขนาดปล้อง ยาว 0.2-6.0 เซนติเมตร บางชนิดมี
ปล้องสั้น ใบเดี่ยวแผ่นใบบางแบบกระดาษ ขนาดใบกว้างระหว่าง 0.9-12 เซนติเมตร ยาว 1.5-20 เซนติเมตร ขอบ
ใบเรียบ บางชนิดขอบใบเว้าเป็นพู รูปแผ่นใบ รูปไข่ รูปหัวใจ รูปรียาว ฐานใบมน หรือเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม
ก้านใบยาว 0.5-6 เซนติเมตร ดอกช่อเกิดปลายยอด หรือซอกใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ดอกย่อย 1-6 ดอกหรือ
มากกว่า ดอกย่อย กลีบเลี้ยง มีรูปร่างและขนาดแต่ละกลีบไม่เท่ากัน จำนวน 5 กลีบ จัดเรียงเป็น 2 วง วงหนึ่ง 2
กลีบ อีกวง 3 กลีบ บางชนิด วงนอก 2 กลีบ วงใน 3 กลีบ บางชนิด วงนอก 3 กลีบ วงใน 2 กลีบ ลักษณะกลีบ
เลี้ยงรูปใบหอก หรือรูปไข่ โคนกลีบมนกลม ปลายกลีบแหลม กลีบดอกรูปประฆัง หรือรูปปากแตร ขนาดดอก ตั้งแต่
1.2-7 เซนติเมตร สีกลีบดอก ขาว ครีเม เหลืองอ่อน เหลืองส้ม ม่วง ฟ้า หรือส้มแดง เกสรเพศผู้ส่วนมากไม่ยื่นออก
พ้นดอกกลีบดอก เกสรเพศเมียช่อดอกเดียวกันกับ เกสรเพศผู้ ผลบางชนิด เป็นผลแห้งแบบกระเปาะแคบซูล บาง
ชนิดผลเนื้อนิ่ม สีผลส้มแดง สีฟ้าแกมเหลือง เมล็ดในผล รูปรีมนมน สีดำ สีน้ำตาลเปลือกเมล็ด เรียบ หรือขรุขระหรือมี
ขนฟู

ตัวอย่างที่รวบรวมมาจากการดำเนินงานสำรวจรวบรวม จำแนกชื่อสกุล (Genus) และชนิด (species)
จำแนกได้ 19 สกุล ระบุชื่อได้ 58 ชนิด พบมากที่สุดคือสกุล *Ipomoea* L. โดยพืชที่ศึกษา พบเป็นพืช พาราสิตรหรือ
พืชเบียน 3 ชนิด คือ *Cuscuta campestris* Yunck, *Cuscuta chinensis* Lam., *Cuscuta reflexa* Roxb. พืช
อาหาร 5 ชนิด พืชเป็นยา 5 ชนิด มีศักยภาพเป็นไม้ดอกไม้ประดับ 8 ชนิด

ตารางแสดงชนิดพืชที่พบ

ที่	ชื่อ	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	จังหวัด
1	จิงจ้อ	<i>Aniseia martinicensis</i> (Jacq.) Choisy	Convolvulaceae	พะเยา, อุบลราชธานี
2	..	<i>Argyreia acuta</i> Lour.	Convolvulaceae	เลย
3	..	<i>Argyreia adpressa</i> (Choisy) Boerl.	Convolvulaceae	ตราด, ปราจีนบุรี
4	เถาฟ้าระยับ	<i>Argyreia breviscapa</i> (Kerr) Ooststr	Convolvulaceae	อุบลราชธานี
5	กระดิ่งข้าง , จิงจ้อ หลวง	<i>Argyreia capitiformis</i> (Poir.) Ooststr	Convolvulaceae	เลย, เชียงราย
6	กระดิ่งข้าง	<i>Argyreia collinsae</i> (Craib) Songkhla & Traiperm	Convolvulaceae	ขอนแก่น
7	เครือพู	<i>Argyreia henryi</i> (Craib) Craib	Convolvulaceae	อุบลราชธานี
8	ย่านเอ็นน้ำนม	<i>Argyreia hookeri</i> C.B. Clarke	Convolvulaceae	เลย, เชียงราย
ที่	ชื่อ	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	จังหวัด
9	เถากระดิ่งข้าง	<i>Argyreia lanceolata</i> Choisy	Convolvulaceae	ปราจีนบุรี
10	เครือเขาหลวง	<i>Argyreia mollis</i> (Burm.f) C 4.	Convolvulaceae	ปราจีนบุรี, บุรีรัมย์
11	ทางหนู	<i>Argyreia osyrensis</i> (Roth.) Choisy	Convolvulaceae	ตราด, เพชรบุรี
12	ตานผัก	<i>Argyreia roxburghii</i> (Sweet) Choisy	Convolvulaceae	หนองบัวลำพู
13	พุ่มวงสยาม	<i>Argyreia siamensis</i> (Craib) Staples	Convolvulaceae	เชียงใหม่, ตาก, กาญจนบุรี
14	ขี้มกระต่าย	<i>Blinkworthia lycioides</i> Choisy	Convolvulaceae	จันทบุรี, สระแก้ว
15	...	<i>Bonamia semidigyna</i> (Roxb.) Hallier	Convolvulaceae	เชียงราย
16	เขาคำ , ฝอยทอง	<i>Cuscuta campestris</i> Yunck	Convolvulaceae	ชัยภูมิ, เชียงราย, ตาก
17	ฝอยทอง	<i>Cuscuta chinensis</i> Lam.	Convolvulaceae	ทั่วประเทศ
18	เครือเขาคำ	<i>Cuscuta reflexa</i> Roxb.	Convolvulaceae	เลย
19	ว่านนิลพัตร	<i>Dichondra micrantha</i> Urb.	Convolvulaceae	เชียงใหม่

20	พุงเครือแดง	<i>Dinetus racemosus</i> (Wall.) Sweet	Convolvulaceae	ชัยภูมิ
21	กาติดขาว	<i>Erycibe albida</i> Prain	Convolvulaceae	อุบลราชธานี
22	ข้างสารซั่มมัน	<i>Erycibe crinitiflora</i> Griff.	Convolvulaceae	เชียงใหม่, ลำปาง
23	เถาสีผึ้ง	<i>Erycibe cochinchinensis</i> Gagnep.	Convolvulaceae	เลย, หนองคาย
24	แหะวัน	<i>Erycibe griffithii</i> C.B. Clarke	Convolvulaceae	ระยอง, ตราด
25	ใบตอก้าน	<i>Evolvulus alsinoides</i> (L.) L.	Convolvulaceae	เลย
26	ใบตางเหริยญ	<i>Evolvulus nummularius</i> (L.) L.	Convolvulaceae	กรุงเทพมหานคร
27	จิงจ้อเล็ก	<i>Hewittia malabarica</i> (L.) Suresh	Convolvulaceae	ทั่วทุกภาค
28	ผักบุงดอย, ดอก พระจันทร์	<i>Ipomoea alba</i> L.	Convolvulaceae	สระบุรี, เลย
29	ผักบุง	<i>Ipomoea aquatica</i> Forsk.	Convolvulaceae	พบทุกภาค
30	มันเทศ	<i>Ipomoea batatas</i> (L.) Lam.	Convolvulaceae	ตราด, กาญจนบุรี, เลย
31	ผักบุงรั้ว	<i>Ipomoea cairica</i> (L.) Sweet	Convolvulaceae	พบทุกภาค
32	ผักบุงฝรั่ง	<i>Ipomoea carnea</i> Jacq. ssp. <i>fistulosa</i> (Mart) D.F. Austin	Convolvulaceae	ไม้ประดับทุกภาค
33	จิงจ้อแดง	<i>Ipomoea hederifolia</i> L.	Convolvulaceae	ตาก, กาญจนบุรี
34	ผักบุงทะเลขาว	<i>Ipomoea imperati</i> (Vahl.) Griseb.	Convolvulaceae	ประจวบคีรีขันธ์
35	ฟ้าม่วง	<i>Ipomoea indica</i> (Burm.) Merr.	Convolvulaceae	กรุงเทพฯ
36	จิงจ้อเล็ก	<i>Ipomoea littoralis</i> Blume	Convolvulaceae	ตราด, จันทบุรี

ที่	ชื่อ	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	จังหวัด
37	มันหมู	<i>Ipomoea mauritiana</i> Jacq.	Convolvulaceae	ปราจีนบุรี
38	ว่านผักบุง	<i>Ipomoea nil</i> (L.) Roth.	Convolvulaceae	ลำพูน, เลย, เพชรบุรี
39	โตนวะ	<i>Ipomoea obscura</i> (L.) Ker Gawl.	Convolvulaceae	สระแก้ว, ปราจีนบุรี
40	ผักบุงทะเล	<i>Ipomoea pes-caprae</i> (L.) R.Br.	Convolvulaceae	เพชรบุรี, ชลบุรี, ตราด
41	ขยุมตีนหมา	<i>Ipomoea pes-tigridis</i> L.	Convolvulaceae	ขอนแก่น, มหาสารคาม
42	คอนสวรรค์	<i>Ipomoea quamoclit</i> L.	Convolvulaceae	ตาก, มหาสารคาม

43	หญ้านดอกขน	<i>Ipomoea triloba</i> L	Convolvulaceae	ตราด,ปราจีนบุรี
44	ผักป้อแป้,จิงจ๋า	<i>Jacquemontia paniculata</i> (Burm.f.) Hallier.	Convolvulaceae	สระแก้ว,ระยอง, เชียงราย
45	ย่านขน	<i>Lepistemon binectariferum</i> (Wall.) Kuntze	Convolvulaceae	ร้อยเอ็ด, มหาสารคาม
46	จิงจ้อเหลืองอ่อน	<i>Merremia bambusetorum</i> Kerr	Convolvulaceae	หนองคาย, นครพนม, มุกดาหาร
47	...	<i>Merremia cissoides</i> (Lam.) Hallier f.	Convolvulaceae	อุบลราชธานี, สระแก้ว
48	สะอึกเกล็ดหอย	<i>Merremia emarginata</i> (Burm.f.) Hallier f.	Convolvulaceae	กาญจนบุรี
49	เถาสะอึกใหญ่	<i>Merremia gemella</i> (Burm.f.) Hallier f.	Convolvulaceae	ระยอง, ตราด
50	มะอึก	<i>Merremia hederacea</i> (Burm.f.) Hallier f.	Convolvulaceae	ริมทางหลวงทุกภาค
51	จิงจ้อนวล	<i>Merremia hirta</i> (L.) Merr.	Convolvulaceae	มหาสารคาม,เลย, ลำพูน
52	จิงจ้อขาว	<i>Merremia umbellata</i> (L.) Hallier f.	Convolvulaceae	แพร่,เลย,หนองคาย
53	จิงจ้อเหลี่ยม	<i>Operculina turpethum</i> (L.) Silva Manso	Convolvulaceae	พะเยา, นครราชสีมา
54	ลดาวัลย์	<i>Porana volubilis</i> Burm.f.	Convolvulaceae	ไม้ประดับ เลย, สระบุรี
55	จิงจ้อใหญ่	<i>Stictocardia tiliifolia</i> (Desr.) Hallier f.	Convolvulaceae	อุบลราชธานี, มหาสารคาม
56	ตับเต่า	<i>Tridynamia bialata</i> (Kerr) Staples	Convolvulaceae	ประจวบคีรีขันธ์
57	ลดาดง	<i>Tridynamia spectabilis</i> (Kerr) Pummer	Convolvulaceae	ปราจีนบุรี
58	เถาตดหมา	<i>Xenostegia tridentata</i> (L.) D.F.Austin	Convolvulaceae	ตราด,จันทบุรี

ภาพของพืชในวงศ์ Convolvulaceae ที่จำแนกได้

6.

1. จิงจ้อ <i>Aniseia martinicensis</i> (Jacq.) Choisy	2. <i>Argyreia acuta</i> Lour.	3. <i>Argyreia adpressa</i> (Choisy) Boerl.
4. เถาฟ้าระงับ <i>Argyreia breviscapa</i> (Kerr) Ooststr	5. กระจดิ่งข้าง , จิงจ้อหลวง <i>Argyreia capitiformis</i> (Poir.) Ooststr	6. กระจดิ่งข้าง <i>Argyreia collinsae</i> (Craib) Songkhla & Traiperm
7. เครือพู <i>Argyreia henryi</i> (Craib) Craib	8. ย่านเอ็นน้ำนม <i>Argyreia hookeri</i> C.B. Clarke	9. เถากระจดิ่งข้าง <i>Argyreia lanceolata</i> Choisy
10. เครือเขาหลง <i>Argyreia mollis</i> (Burm.f) Choisy	11. ทางหนู <i>Argyreia osyrensis</i> (Roth.) Choisy	12. ตานฟัก <i>Argyreia roxburghii</i> (Sweet) Choisy

13. พุ่มวงสยาม
Argyreia siamensis (Craib)
Staples

14. ชุ่มกระต่าย
Blinkworthia lycioides Choisy

15. *Bonamia semidigyna*
(Roxb.) Hallier

16. เขาคำ , ฝอยทอง
Cuscuta campestris Yunck

17. ฝอยทอง
Cuscuta chinensis Lam.

18. เครือเขาคำ
Cuscuta reflexa Roxb.

19. ว่านนิลพัตร
Dichondra micrantha Urb.

20. พวงเครือแดง
Dinetus racemosus (Wall.)
Sweet

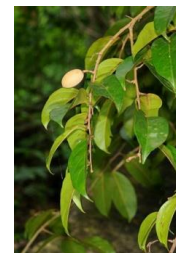
21. กาทิดขาว
Erycibe albida Prain

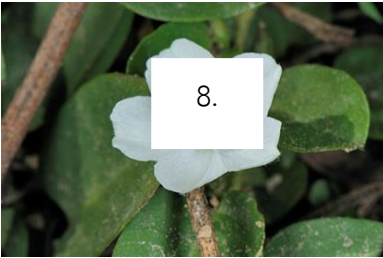

22. ช้างสารซั่มมัน
Erycibe critiniflora Griff.

23. เถาสีผึ้ง
Erycibe cochinchinensis

24. แชะวัน
Erycibe griffithii C.B. Clarke

	Gagnep.	
25.ใบตอก้าน <i>Evolvulus alsinoides</i> (L.) L.	26.ใบตางเหรียญ <i>Evolvulus nummularius</i> (L.) L.	27.จิงจ้อเล็ก <i>Hewittia malabarica</i> (L.) Suresh
28.ผักบุ้งดอย,ดอกพระจันทร์ <i>Ipomoea alba</i> L.	29.ผักบุ้ง <i>Ipomoea aquatica</i> Forsk.	30.มันเทศ <i>Ipomoea batatas</i> (L.) Lam.
31.ผักบุ้งรั้ว <i>Ipomoea cairica</i> (L.) Sweet	32.ผักบุ้งฝรั่ง <i>Ipomoea carnea</i> Jacq. ssp. <i>fistulosa</i> (Mart) D.F. Austin	33.จิงจ้อแดง <i>Ipomoea hederifolia</i> L.

34. ผักบุ้งทะเลขาว
Ipomoea imperati (Vahl.)
Griseb.

35. ฟ้าม่วง
Ipomoea indica (Burm.) Merr.

36. จิงจ้อเล็ก
Ipomoea littoralis Blume

37. มันหมู
Ipomoea mauritiana Jacq.

9.
38. ว่านผักบุ้ง
Ipomoea nil (L.) Roth.

39. โตงวะ
Ipomoea obscura (L.) Ker
Gawl.

40. ผักบุ้งทะเล
Ipomoea pes-caprae (L.)
R.Br.

41. ขยุ่มตีนหมา
Ipomoea pes-tigridis L.

42. คอนสวรรค์
Ipomoea quamoclit L.

43. หญ้าดอกขน
Ipomoea triloba L.

44. ผักป้อแป้, จิงจ๋า
Jacquemontia paniculata
(Burm.f.) Hallier. F.

45. ย่านขน
Lepistemon binectariferum
(Wall.) Kuntze

46. จิงจ้อเหลืองอ่อน <i>Merremia bambusetorum</i> Kerr	47. <i>Merremia cissoides</i> (Lam.) Hallier f.	48. สะอึกเก็ดต๋อย <i>Merremia emarginata</i> (Burm.f.) Hallier f.
49. เกาสะอึกใหญ่ <i>Merremia gemella</i> (Burm.f.) Hallier f.	50. มะอึก <i>Merremia hederacea</i> (Burm.f.) Hallier f.	51. จิงจ้อนวล <i>Merremia hirta</i> (L.) Merr.
52. จิงจ้อขาว <i>Merremia umbellata</i> (L.) Hallier f.	53. จิงจ้อเหลี่ยม <i>Operculina turpethum</i> (L.) Silva Manso	54. ลดาวัลย์ <i>Porana volubilis</i> Burm.f.

55. จิงจ้อใหญ่ <i>Stictocardia tiliifolia</i> (Desr.) Hallier f.	56. ตับเต่า <i>Tridynamia bialata</i> (Kerr) Staples	57. ลาดาง <i>Tridynamia spectabilis</i> (Kerr) Pummer
58. เกาตดหมา <i>Xenostegia tridentata</i> (L.) D.F.Austin		

9. สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

11.

จากพื้นที่สำรวจทั้ง 5 ภูมิภาค พบการกระจายพันธุ์ *Convolvulaceae* สามารถเจริญเติบโตได้ทั้งในพื้นที่ รกร้าง แปลงเกษตรกรรม ตลอดจนพื้นที่เปิดใหม่ โดยเฉพาะพื้นที่ ที่โล่งแจ้งจะพบพืชในวงศ์นี้เติบโตได้อย่างมีศักยภาพ ระบุถึงความสามารถในการคงความงอกของเมล็ดสูง หรือการมีรากสะสมอาหารไว้เพื่อการงอกต้นใหม่ข้ามฤดูแล้งเข้าเติบโตในฤดูที่มีความชุ่มชื้นเพียงพอ บางชนิดจะให้ช่อดอกหลังจากมีการพักต้นไปแล้ว 1 รอบปี นับเป็นวงศ์พืชที่มีเชื้อพันธุกรรม ที่มีการพัฒนาปรับตัวในธรรมชาติได้ดี ขณะที่บางชนิดสามารถพบได้ว่ามีแหล่งกระจายพันธุกรรมแคบๆ เพียง 1-2 แหล่งเท่านั้น แต่ก็ยังคงสามารถเติบโตขึ้นต้นคงสายพันธุ์และผลิตเมล็ดพันธุ์ออกมาได้อย่างสม่ำเสมอ

ผลการดำเนินงานสำรวจรวบรวม จำแนกชื่อสกุล (Genus) และชนิด (species) จำแนกได้ 19 สกุล ระบุได้ 58 ชนิด พบมากที่สุดคือสกุล *Ipomoea* L. โดยพืชที่ศึกษา พบเป็นพืช พาราสิตหรือพืชเบียน 3 ชนิด คือ *Cuscuta campestris* Yunck, *Cuscuta chinensis* Lam., *Cuscuta reflexa* Roxb. พืชอาหาร 5 ชนิด พืชเป็นยา 5 ชนิด มีศักยภาพเป็นไม้ดอกไม้ประดับ 8 ชนิด แม้จะมีเหตุการณ์เรื่องอุทกภัย ในต้นปี 2554 ซึ่งเป็นเวลา เริ่มดำเนินการ และเป็นฤดูที่เหมาะสม ในการศึกษาพืชในวงศ์นี้มากที่สุด ทำให้ผลการศึกษารวบรวมในการทดลองนี้ทำ

ได้จริงในปลายปี 2555 ในภาพรวมยังสามารถ พบและเก็บข้อมูลจำนวน ชนิดพืช ถึง 58 ชนิด และแสดงถึงแหล่ง พันธุกรรมที่พบการดำรงสายพันธุ์ของพืชได้ เป็นงานสนับสนุนสำหรับนักวิจัยเพื่อวิจัยพัฒนาต่อไปในอนาคต

พืชในวงศ์ Convolvulaceae ที่ใช้เป็นพืชอาหาร 5 ชนิด คือ

1. ฝอยทอง *Cuscuta chinensis* Lam.,
2. ผักบุงดอย, ดอกพระจันทร์ *Ipomoea alba* L.,
3. ผักบุง *Ipomoea aquatica* Forsk.,
4. มันเทศ, บัวหิมะ *Ipomoea batatas* (L.) Lam.,
5. จิงจ้อเหลี่ยม *Operculina turpethum* (L.) Silva Manso

ส่วนที่ใช้ ยอด ผลอ่อน ทั้งเป็นผักสด ลวก ประกอบอาหารเป็นผักจิ้ม น้ำพริก

พืชเป็นยาสมุนไพรพื้นบ้าน 5 ชนิด คือ

1. *Argyreia acuta* Lour. ใช้ทุกส่วนผสมรวมเป็นยาพอกรักษาแผลพุพองภายนอก,
 2. กระจิงข้าง, จิงจ้อหลวง *Argyreia capitiformis* (Poir.) Ooststr ใบตำพอกรักษาแผลสดภายนอก
 3. ว่านผักบุง *Ipomoea nil* (L.) Roth. เมล็ดบดเป็นผงชงน้ำดื่มเป็นยาขับปัสสาวะ
 4. ผักบุงทะเล *Ipomoea pes-caprae* (L.) R.Br. เถาว์ ใบบดพอกรักษาพิษแมงกะพรุนไฟ
- 12.
5. จิงจ้อขาว *Merremia umbellata* (L.) Hallier f. ผสมกับขมิ้น ใช้รักษาแผลสันเท้าแตก

ที่มีศักยภาพเป็นไม้ดอกไม้ประดับ 8 ชนิด คือ

1. กระจิงข้าง *Argyreia collinsae* (Craib) Songkhla & Traiperm,
2. ตานผัก *Argyreia roxburghii* (Sweet) Choisy,
3. ใบต่างเหรียญ *Evolvulus nummularius* (L.) L.,
4. ฟ้าม่วง *Ipomoea indica* (Burm.) Merr.,
5. มันหมู *Ipomoea mauritiana* Jacq.,

6. ว่านผักบุ้ง *Ipomoea nil* (L.) Roth.,

7. ลดาวัลย์ *Porana volubilis* Burm.f.,

8. ลดาตง *Tridynamia bialata* (Kerr) Staples

จากผลการ ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์และจำแนกพืชวงศ์ Convolvulaceae ทำให้ได้ข้อมูลพืชที่ดำรงเชื้อพันธุกรรมพืช เจริญและขยายเผ่าพันธุ์อยู่ในปัจจุบันภายในประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ใช้ประกอบการคุ้มครองรักษาพันธุกรรมพืชพื้นเมืองและพืชป่า ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ประกอบอ้างอิงตรวจสอบสำหรับเป็นข้อมูลปกป้องทรัพยากรพืชของประเทศ และสนับสนุนงานด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเป็นแนวทางให้นักปรับปรุงพันธุ์พืช เริ่มต้นพัฒนาไปสู่พืช ทางการเกษตรเพื่อต่อยอดสร้างมูลค่าในอนาคต

ช่วยให้มีการสะสมเพิ่มตัวอย่างพรรณไม้แห้ง เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ ของกรมวิชาการเกษตร สนับสนุนการค้นคว้าของนักวิชาการ นักศึกษาและผู้สนใจ

เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการบริการตรวจสอบ ชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช ตามคำร้องขอของผู้ขอรับบริการ

10. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

เพิ่มข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ ทางอนุกรมวิธาน ลักษณะประจำพันธุ์ การกระจายพันธุ์ และการใช้

ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของพืช เพื่อสนับสนุนงานอนุรักษ์ และอนุกรมวิธานพืชในพิพิธภัณฑ์พืช และแปลงรวบรวมพันธุ์

มีจำนวนข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสำหรับจัดทำฐานข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคเกษตรกร สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในการวิจัยและพัฒนาต่อยอดการปรับปรุงพันธุ์พืช 13. อนุรักษ์ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

12. เอกสารอ้างอิง

ก่องกานดา ชยามฤต. 2550. ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ 2. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. 88 หน้า.

จำลอง เพ็งคล้าย, ขวลิต นิยมธรรม และวิวัฒน์ เอื้อจิรกาล. 2534. พรรณไม้ป่าพรุจังหวัดนราธิวาส, พิมพ์ครั้งที่

ที่ 1. โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส. ส.สมบุญธรรมการพิมพ์, กรุงเทพฯ. 368 หน้า.

เต็ม สมิตินันท์. 2544. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้, สำนักวิชาการป่าไม้, กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ. 810 หน้า.

ปิยะ โมคมูลและบารมี เต็มบุญเกียรติ. 2551. สูงเสียดอวยพรรณไม้งาม. สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์ บริษัทบุ๊ค ดีอท คอม จำกัด, กรุงเทพฯ. 328 หน้า.

ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ มุลินิคมหาวิทยาลัยมหิดล. 2543. สารานุกรมสมุนไพรเล่ม 4 (กกายาอีสาน), พิมพ์ครั้งที่ 1. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), กรุงเทพฯ. 270 หน้า.

ราชันย์ ภูมา. 2551. พืชหายากของประเทศไทย. สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ. 230 หน้า.

วิณินารถ พันธุ์วุฒิ. 2543. พืชถิ่นเดียวและพืชหายากของประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี้, กรุงเทพฯ. 115 หน้า.

สรายุทธ บุญยะเวชชีวินและรุ่งสุริยาบัวลาสี่. 2554. ป่าชายเลน: นิเวศวิทยาและพรรณไม้. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรุงเทพฯ. 690 หน้า.

Staples George. 2010. Convolvulaceae, pp. 330-468. In: T. Santisuk and K. Larsen (eds.),

Flora of Thailand volume 10, part 3. Prachachon co., ltd., Bangkok.